

УДК 316:159.9:004.9

Панченко О.А.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Панченко О.А. Соціалізація особистості в умовах інформаційної турбулентності. У статті розглядається специфіка соціалізації особистості в умовах інформаційної турбулентності, зумовленої деструктивними факторами навколишнього природного та суспільно-політичного середовищ. В таких умовах особистість постійно перебуває в напрузі і мусить коригувати життєвий шлях, щоб адаптуватися до швидких змін і не стати жертвою соціалізації. Акцентовано, що турбулентність, як адекватна відповідь особистості, відіграє конструктивну роль у вигляді формування «турбулентного мислення», що створює передумови для забезпечення ефективності процесу соціалізації. Таке мислення утворюється шляхом формування відповідного соціокультурного середовища, в якому органічно поєднані потенціали новітнього освітнього простору і саморозвитку та самоактуалізації особистості.

Ключові слова: інформаційна турбулентність, інформаційна соціалізація, соціокультурне середовище, медіаграмотність, евристика, турбулентне мислення.

Панченко О.А. Социализация личности в условиях информационной турбулентности. В статье рассматривается специфика социализации личности в условиях информационной турбулентности, обусловленная деструктивными факторами окружающей природной и общественно-политической сред. В таких условиях личность постоянно находится в напряжении и должна корректировать жизненный путь, чтобы адаптироваться к быстрым изменениям и не стать жертвой социализации. Акцентировано, что турбулентность, как адекватный ответ личности, играет конструктивную роль в виде формирования «турбулентного мышления», что создает предпосылки для обеспечения эффективности процесса социализации. Такое мышление создается путем формирования соответствующей социокультурной среды, в которой органично сочетаются потенциалы нового образовательного пространства, саморазвития и самоактуализации личности.

Ключевые слова: информационная турбулентность, информационная социализация, социокультурная среда, медиаграмотность, эвристика, турбулентное мышление.

Постановка проблеми. В сучасних умовах українське суспільство переживає глобальні екологічні, економічні, соціальні, політичні і культурні процеси, які характеризуються вираженим ступенем нестабільності (турбулентності). Існуючий баланс взаємовідносин між людиною і природою, людиною і соціумом, людиною і інформаційним середовищем внаслідок турбулентних явищ може бути порушений, в результаті – хаос і непередбачуваність подій. Врахування феномену турбулентності в різних аспектах прояву є важливим з точки зору запобігання деструктивним явищам у соціумі в цілому і щодо особистості зокрема.

Соціалізація – це складний процес включення людини в систему соціальних зв'язків, відносин, її взаємодії навколишнім середовищем. У той же час, соціалізація не є одностороннім процесом. З одного боку, в процесі соціалізації індивід засвоює соціальний досвід, входячи в соціальне середовище, в систему соціальних зв'язків, з іншого – він активно відтворює систему соціальних зв'язків, реалізуючи себе як особистість, впливаючи на життєві обставини. Процес і результат соціалізації містять в собі внутрішні протиріччя, внутрішній конфлікт. У разі незадовільного розв'язання внутрішнього конфлікту людині наноситься шкода, і в неї з'являється негативний досвід. При задовільному розв'язанні внутрішнього конфлікту людина вбирає в себе новий позитивний досвід, що є запорукою здорового розвитку особистості надалі. Так, успішна соціалізація передбачає ефективну адаптацію людини в суспільстві, з одного боку, а з іншого – здатність певною мірою протистояти суспільству, частині тих життєвих колізій, які заважають її саморозвитку, самореалізації, самоствердженню.

В умовах турбулентності людині доводиться перебувати в напрузі та постійно коригувати життєвий шлях, щоб адаптуватися до швидких змін і не стати жертвою соціалізації.

Турбулентність інформаційного середовища вносить значні корективи в процес соціалізації особистості. Інформаційне середовище, що представляє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, соціально-економічних і культурних регуляторів інформаційних процесів, носить суперечливий характер, який полягає в наявності як конструктивного, що несе задоволення інформаційної потреби; так і деструктивного початку, що несе пряму загрозу інформаційній соціалізації особистості.

Динамізм змін, складність і неоднозначність інформаційного середовища, а також невизначеність, непередбачуваність і нестабільність породжують синергетичний ефект, що обумовлює об'єктивний характер виникнення ризикоутворюючих чинників, які ускладнюють процес адаптації до змін, що відбуваються. Отже, вивчення чинників соціалізації особистості в умовах інформаційної турбулентності є актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням соціалізації особистості у різних сферах життєдіяльності: політичній, економічній, інформаційній тощо останнім часом присвячено багато робіт [1; 4; 6; 9; 11; 13]. Підкреслюється, що соціалізація – це результат взаємодії численних обставин та чинників, що вимагають від людини певної поведінки і активності. Традиційно виділяються зовнішні та внутрішні

чинники, взаємодія яких визначає динамічну спрямованість її розвитку. Так, А.В. Мудрик виокремлює три групи чинників соціалізації: 1) макрочинники (космос, планета, світ, країна, суспільство, держава); 2) мезачинники (етнос, місце і тип поселення – регіон, село, місто; засоби масової комунікації – радіо, телебачення, газети тощо); 3) мікрочинники (сім'я, групи однолітків, учбові, професійні, громадські групи тощо) [10, с. 60-62].

В той же час, американський психолог Урі Бронфенбреннер представляє систему чинників процесу соціалізації особистості як взаємодію об'єктивних особливостей її соціального оточення і суб'єктивних процесів та переживань. На думку вченого, оскільки соціальне оточення постійно змінюється, то процес соціалізації не завершується ніколи [9, с. 81].

Для успішної соціалізації особистості слід враховувати різні чинники, які діють на неї в процесі соціалізації, і, у міру можливості, змінювати їх вплив в позитивну сторону.

Зазначимо, що фундаментальні соціально-політичні та економічні зміни, зростання соціальної невизначеності, проблеми соціальної ідентифікації особливо гостро ставлять завдання орієнтування в соціальному світі, що постійно ускладнюється. Інформаційне середовище виконує функцію сприяння у вирішенні зазначеного завдання, здійснюючи відбір, класифікацію, категоризацію фактів і явищ суспільного життя, їх інтерпретацію, тобто пропонує широку різноманітність просоціальних моделей поведінки, що істотно впливають на формування ціннісних орієнтацій особистості в інформаційній соціалізації [11, с. 135].

Інформаційна соціалізація – це процес і результат засвоєння та відтворення особистістю досвіду, накопиченого людством по роботі з інформацією будь-якого типу і виду [5, 11]. В той же час, феномен інформаційної соціалізації полягає в тому, що вона не обмежується сферою оволодіння особистістю новими способами пошуку, переробки і зберігання інформації, але зачіпає інший бік соціалізації – принципову зміну форм спілкування. Нові види комунікації призводять до виникнення нової психологічної реальності і стирання кордонів між реальністю і віртуальним світом. Життя перетікає в комп'ютерну гру, де все можна почати з чистого аркуша, заново, а знайти нове життя виявляється так просто, що воно втрачає самоцінність. Небезпечним наслідком цього може стати втрата почуття незворотності часу і самого життя, втрата сенсу, що призводить до гострого переживання екзистенціальної кризи.

Іншим негативним результатом інформаційної соціалізації є формування кліпової свідомості, яка проявляється у фрагментарності, синкретичності, розрізненості мислення, ситуативної пов'язаності, труднощі формування понятійного плану мислення.

Актуальною є проблема «кіберсоціалізації». Кіберсоціалізація людини – це соціалізація особистості в кіберпросторі, процес змін структури самосвідомості особистості, що відбувається під впливом і в результаті використання нею сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій в контексті життєдіяльності [2, 11]. Кіберсоціалізація людини особливо яскраво відбувається у кіберпросторі віртуального Інтернет-середовища, тобто внаслідок використання його ресурсів в процесі комунікації з віртуальними агентами соціалізації (соціальні мережі, e-mail, форуми, чати, блоги, телеконференції, online-ігри). В процесі кіберсоціалізації у людини виникає цілий ряд нових очікувань, інтересів і цінностей, мотивів і цілей, потреб і установок, а також форм психологічної і соціальної активності, безпосередньо пов'язаних з кіберпростором – фактично новим віртуальним життєвим простором людини [11, с. 137-138].

Значення кіберзалежності настільки велике, що, часом, людина починає втрачати зв'язок з реальним світом, з головою поринаючи в світ віртуальний з можливістю самостійно створювати те життя, яке їй подобається, ті закони, які можна порушувати, і ті норми, які зручні для користувача. Більш того, людина може переносити створені в віртуальному світі норми на реальні соціальні відносини, тим самим руйнуючи сформовані нормативні підвалини суспільства.

Сучасне суспільство є інформаційним по суті, тому інформаційна та кіберсоціалізація є одними з головних в загальній соціалізації особистості.

Враховуючи сказане вище, можна стверджувати, що в основі перешкод для соціалізації особистості знаходиться головна суперечність між суспільним та індивідуальним буттям, тобто очевидна проблемна ситуація, яка полягає в неясності параметрів вдалої інтеграції внутрішнього змісту особистості у просторі нестабільного суспільства.

В умовах турбулентності звичний хід речей порушується, що супроводжується раптовими і часто несподіваними для більшості змінами, які в своїй сукупності призводять до значних трансформацій всієї соціокультурної сфери, що позначається на соціалізації особистості. Отже, соціокультурний чинник стає домінуючим.

Мета статті. Дослідити особливості соціокультурного чинника соціалізації особистості в умовах інформаційно-психологічної турбулентності.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У раніше проведених дослідженнях [14, 12] ми відзначали, що турбулентність інформаційного середовища виступає як деструктивний чинник, формуючи шари інформаційної та суспільно-політичної турбулентності, і як наслідок – потрапляння особистості в інформаційно-психологічну турбулентність.

Багаторічні дослідження вчених в області психології, соціології та психіатрії стверджують: щодо кількості змін, які здатна витримати людська психіка і свідомість, існують чіткі межі, і в майбутньому події можуть відбуватися так швидко, що людський мозок не зможе достатньо повно осмислювати інформацію [14, с. 125]. У цьому випадку можливі три сценарії суспільного розвитку.

Перший полягає в тому, що для того, щоб витримати турбулентність, люди або роблять якісь дії, що знімають напругу, або адаптуються до повної напруги середовища. Якщо турбулентність не закінчується або посилюється, вони поступово втрачають здатність до позитивної адаптації. Люди вибирають таку реакцію на напругу, яка призводить до їх деградації. Вони починають придушувати реальність, заперечуючи саме її існування, і все більше занурюватися в інфантильні фантазії, що дозволяє їм впоратися зі стресом. Відбувається переоцінка цінностей на користь менш гуманних і більш тваринних.

Другий сценарій – сегментація суспільства, коли кожна група (етнічна, расова, гендерна) воює проти всіх інших. Нації розпадаються на регіональні групи, які, у свою чергу, дробляться на ще більш дрібні етнічні групи заради спрощення процесу прийняття рішень. Природні лінії поділу суспільства перетворюються в барикади.

Третій сценарій передбачає занурення індивідів в свій особистий світ і відмову від всіх соціальних зв'язків та зобов'язань, які могли б залучити їх до актуальних справ суспільства.

В цілому, щодо висновків по цим сценаріям ми змушені констатувати, що їх ознаки конкретно підтверджуються сьогоденними реаліями.

Адекватною відповіддю особистості на деструктивні інформаційні виклики, що загрожують соціалізації, виступає «турбулентність мислення / турбулентне мислення» – специфічне явище, що відбувається в розумовому процесі, засноване на неформальному, евристичному підході до аналізу ситуації і прийняття рішень (досвід, креативність, інтуїція, винахідливість тощо). Таке мислення формується шляхом як належного формування соціокультурного середовища, так і занять із самовдосконалення особистості, що включають різні стратегії розвитку.

У соціально-психологічному контексті соціокультурне середовище – частина соціально-економічного та культурно-освітнього простору, в якому здійснюється соціалізація індивіда. Середовище виступає:

- як цілісна соціокультурна система, що сприяє поширенню нових культурних цінностей, стимулює групові інтереси, активізує взаємодії людей;
- як спосіб трансформації зовнішніх відносин у внутрішнє середовище;
- як спосіб жити і розвиватися, створювати світ заново, у ньому є сила і дія;
- як формування механізму ставлення до базових цінностей, засвоєння соціального досвіду і придбання нових якостей, необхідних людині для життя;
- як внутрішній світ людини, як особливе середовище – «мікрокосм» [1, с. 63-64].

Важливою умовою попередження десоціалізації та корекції девіантної поведінки людини є кероване організаційно-педагогічне соціокультурне середовище, яке виступає як умова формування готовності до соціалізації особистості та її духовного розвитку.

Парадигма в системі освіти визріває в суспільстві, коли створюються нові цінності в культурі, коли виникають нові норми взаємодії між поколіннями, коли компоненти старого педагогічного процесу виявляються неспроможними. Новою сучасною парадигмою освіти є включення в її систему соціалізації [9, с. 98]. Необхідно створити багатовимірний освітній простір, що охоплює освітнє інформаційне середовище, різні інституції, засоби масової інформації, спільноти тощо, які здатні формувати особливий вид грамотності – інформаційну та медіаграмотність, а також розвивати особливий вид культури – інформаційну культуру особистості.

Довгий час поняття медіаграмотності та інформаційної грамотності розглядалися незалежно один від одного, паралельно. Ними займалися представники різних спеціальностей – вчителі, викладачі коледжів і вузів, бібліотекарі, медіапедагоги, журналісти. Однак, сучасна людина живе в єдиному, синкретичному інформаційному середовищі, використовує різноманітні види інформації і найрізноманітніші інформаційні технології. Найчастіше роз'єднати їх неможливо, так тісно вони переплелися. Тому, починаючи з 2010 року авторитетні міжнародні організації ЮНЕСКО і ІФЛА (Міжнародна асоціація бібліотечних та інформаційних установ та асоціацій) висунули ідею інтеграції медіа та інформаційної грамотності. Вони запропонували синтезувати ці два поняття в єдине ціле – «медіа та інформаційна грамотність – це сукупність знань, установок, умінь і навичок, які дозволяють отримувати доступ до інформації та знань, аналізувати, оцінювати, використовувати, створювати та поширювати їх з максимальною продуктивністю відповідно з законодавчими та етичними нормами і з дотриманням прав людини». При цьому медійна та інформаційна грамотність трактується як фундаментальне право людини в цифровому, взаємозалежному глобальному світі, що постійно розвивається, як умова соціальної активності людини в сучасному інформаційному суспільстві / суспільстві знань, як умова скорочення інформаційного (цифрового) розриву. З метою активного просування ідеї медіа та інформаційної грамотності ЮНЕСКО була підготовлена і видана спеціальна навчальна програма для педагогів [11, с. 142-143].

Інформаційна культура є частиною загального культурного аспекту соціопростору, тобто безпосередньо пов'язана із загальною культурою людини. Тому для її досягнення необхідно засвоєння попереднього культурного досвіду. Ще в 1990 році симпозіум «Філософія освіти в перспективі ХХІ століття» (м. Прага), що проводився під егідою ЮНЕСКО, у своєму підсумковому документі підкреслив: «Людина в рамках освіти повинна встати на шлях освіти самої себе, на шлях свідомого і відповідального вибору тих способів мислення і дії, які сприяють збереженню життя, культури і природи ... Сьогодні мета освіти – включити людину в минуле, сьогодення і майбутнє культури ... Основою освіти повинні бути не стільки навчальні предмети, скільки засоби мислення і дії, тобто процедури і методи рефлексивного характеру» (цитуються за [15, с. 62]).

Як вказувалося нами раніше [11; 13], інформаційна культура базується на усвідомленні ролі інформації в суспільстві, знанні законів інформаційного середовища і розумінні свого місця і ролі в ній, володінні новими інформаційними технологіями. Рівні реалізації інформаційної культури: когнітивний – знання, вміння, неординарне мислення; емоційно-ціннісний – установки, оцінки, відносини; поведінковий – реальна і потенційна поведінка. Це означає, що інформаційна культура має на увазі не тільки засвоєння певних життєвих орієнтирів, але і різнобічні наукові знання, засвоєння ергономіки, інформаційної безпеки, формування в особистості певних моральних ідеалів і естетичних стимулів сприйняття дійсності.

Головним механізмом захисту від деструктивного інформаційного впливу є застосування внутрішнього захисного резерву, закладеного в кожній людині, – здатність до розумової діяльності (інтелектуальної інтуїції), спрямованої на виявлення негативних інформаційних впливів і їх нейтралізацію, формування культури інформаційної безпеки. Людина має можливість повністю задовольняти свої інформаційні потреби, але при цьому повинна мати здатність виявляти інформаційні загрози, якщо вона володіє «культурою інформаційного самозахисту» – умінням поводження з інформацією без нанесення шкоди собі та іншим учасникам інформаційних відносин; здатністю протистояти інформаційним загрозам і зберігати психічне здоров'я в умовах фактора негативного інформаційного впливу.

Найпростіші думки з'являються внаслідок існування біологічних, фізіологічних і фізичних потреб людини в їжі, теплі тощо. Інформація, що надходить з навколишнього середовища, стимулює продуктивність мислення. Чим менше вона сприятлива, тим більші, при інших рівних умовах, виникають потреби в нестандартному евристичному мисленні. На жаль, більшість людей в реальності сприймають інформацію в такому вигляді, яке здатні сприймати в силу «досвіду або розвиненого навику, тобто за інерцією. Людина творча повинна мати свою власну, незалежну, часом навіть парадоксальну думку. Можливість адаптації до надшвидких інформаційних процесів пов'язана не з розвитком тіл логіки і емоцій людини (вони занадто неповороткі), але з використанням креативних здібностей людини, використанням його тіла інтуїції, яке, як ми знаємо, є частково й трансперсональним» [3, с.71-72].

Евристика (від грец. *εὕρισκο* – знаходжу, відкриваю) – галузь знання, наукова область, що вивчає специфіку творчої діяльності. Зокрема, під евристикою розуміють:

– здогадки, засновані на загальному досвіді вирішення завдань;

– прийом або сукупність логічних прийомів щодо вирішення завдань, виконання теоретичних досліджень;

– метод відкриття нового (істини), у тому числі шляхом проб і помилок;

– метод (сукупність методів) навчання, наприклад дискусії;

– діяльність, що характеризує процес продуктивного творчого мислення, натхненного дослідження

[13, с. 38].

На думку А.В. Хуторського (2003), пряма вказівка на евристичність того чи іншого прийому, методу або принципу свідчить про те, що мова йде про отримання нового продукту – речового, уявного, чуттєвого чи іншого [15, с. 27-28]. Важливо, що при цьому суб'єкт творчості долає стереотип мислення, його інерцію. «Черпати знання, «звідки не дозволяється» – головна якість зухвалого і, як правило, результативного інтелекту» [13, с. 38]. В.О. Моляко підкреслює, що «ми можемо говорити про творчу особистість як про таку, що «володіє» стратегіями розв'язання нових задач, реалізує ці стратегії, здатна внести відповідні зміни у свою діяльність в залежності від конкретних умов та власних можливостей. За цими характеристиками фактично можна побачити три основні складові особистості як цілісної системи, а саме її інтелектуальні, вольові, емоційні якості, що об'єднані творчими здібностями. Звичайна річ, тут йдеться про варіант ідеальної моделі, а в звичайному житті ми маємо справу з незліченними варіаціями особливостей, до того ж в їх структуру можна ще, згідно з деякими розробками, додавати» [8, с. 5].

Сучасна людина, особливо молодого віку, є активним користувачем мобільного Інтернету і «споживачем» цифрових технологій. Вона не просто впевнено користується новими технологіями, вона по-іншому мислить. Психологи відзначають істотні зміни вищих психічних процесів у сучасних дітей: пам'яті, мислення, сприйняття, уваги. Діти цифрової епохи запам'ятовують не інформацію, а місце, де ця інформація знаходиться, і спосіб, як до неї дістатися. У них значно знижена концентрація уваги. Їхнє мислення побудовано, скоріше, на візуальних образах, ніж на логіці і текстових асоціаціях, і передбачає переробку

інформації короткими порціями, що означає перехід від лінійної моделі мислення до мережевої. При цьому важливо розуміти, що ці особливості безглуздо оцінювати негативно і інтерпретувати як недоліки – такі реалії сьогодення. Важливо, щоб поряд із засвоєнням нових знань молоде покоління могло протистояти інформаційним загрозам і маніпулятивним впливам (джерелом яких, у першу чергу, є Інтернет). Для цього необхідні творчі інновації в освіті, однією з яких є евристичний підхід. Його відмінною ознакою є не тільки розвиток учня на основі його індивідуальних особливостей, але й орієнтація на створення ним освітньої продукції та творчий саморозвиток особистості на її основі. «Творчість – завжди вихід за рамки, зміна існуючих знань, розумінь, норм, створення нового змісту, не включеного попередньо в програму засвоєння. Тому в евристичному навчанні контролю підлягає не стільки ступінь засвоєння готових знань, скільки творче відхилення від них» [15, с. 162-163].

Як зазначалося вище, процес соціалізації особистості є двостороннім процесом, тобто зусилля з боку суспільства повинні підкріплюватися з боку особистості. Набуття навичок турбулентного мислення повинно відбуватися не одноразово, а формуватися протягом усього розвитку людини шляхом безперервного навчання, виховання і самовиховання. Відомий британський психолог і письменник, експерт в області творчого мислення Едвард де Бono стверджує, що «лише незначна кількість людей володіє природною схильністю до нешаблонного мислення, однак при бажанні будь-хто може розвинути в собі певні навички щодо мислення такого роду» [16, с. 81-84].

З огляду на сказане, соціалізація особистості в умовах інформаційно-психологічної турбулентності потребує об'єднання інформаційної та евристичної освіти, що є запорукою успішного функціонування людини інформаційного суспільства.

Висновки.

1. В сучасному інформаційному суспільстві інформаційна та кіберсоціалізація є одними з головних в загальній соціалізації особистості, тому в соціокультурному чиннику необхідно враховувати роль інформаційного середовища, в якому перебуває особистість.

2. Динамізм змін, складність і неоднозначність інформаційного середовища в результаті турбулентних явищ обумовлюють об'єктивний характер виникнення ризикоутворюючих чинників у вигляді втрати ієрархії цінностей (вони стають нечіткими та невизначеними), які ускладнюють процес адаптації до змін, що відбуваються. За таких умов вплив особистості, як фактору соціалізації, опосередковується через творчу діяльність, здатність до якої реалізується через соціокультурний чинник, що включає потенціал освітнього простору (інформаційна та евристична освіта) та потенціал саморозвитку та самореалізації.

3. Турбулентне мислення, засноване на неформальному, евристичному підході до аналізу ситуації і прийняття рішень (досвід, інтуїція, спритність, винахідливість тощо), є основним об'єктом процесу набуття адаптаційних здібностей до соціалізації в умовах інформаційно-психологічної турбулентності.

Перспективи подальших досліджень. Турбулентні явища, що характеризують сучасне суспільство, актуалізують проблему соціалізації особистості. Цей напрям досліджень потребує подальшої науково-практичної розробки.

Список використаних джерел

1. Блясова И.Ю. Социокультурная среда как фактор социализации личности / И.Ю. Блясова // Проблемы современного педагогического образования. – Ялта, 2017. – № 54. – Т. 5. – С. 61-68.
2. Богатырева А.А. Проблемы киберсоциализации современной молодежи [Электронный ресурс] / А.А. Богатырева // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 2-2. – Режим доступа: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=22440>.
3. Буданов В.Г. Метаморфозы социальной реальности эпохи перемен: онтологии и технологии // Творческие поиски ученых Израиля и мира сегодня. Сборник статей. Международный центр научных исследований и практики творчества. – Израиль: Ашкелон, 2013. – С. 68-74.
4. Воронина Г.Г. Особенности социализации социально-экономической личности в условиях экономического кризиса / Г.Г. Воронина // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2013. – № 2(55). – С. 21-31.
5. Голубева Н.А. Информационная социализация: психологические условия и факторы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dslib.net/psixologia-razvitja/informacionnaja-socializacija-psihologicheskie-uslovija-i-factory.html>.
6. Кокорина Е.Г. Социализация личности в условиях трансформации социокультурного пространства / Е.Г. Кокорина // Культура народов Причерноморья. – Симферополь, 2014. – № 278. – Т. 2. – С. 137-140.
7. Марокова Н.В. Актуальные проблемы киберсоциализации молодежи / Н.В. Марокова – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://gisap.eu/ru/node/4270>.
8. Моляко В.О. Психология творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини / В.О. Моляко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 8. – С. 1-5.
9. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: монографія / В.В. Москаленко. – К.: Фенікс, 2013. – 540 с.
10. Мудрик А.В. Социализация человека: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.В. Мудрик. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института, 2011. – С. 60-62.
11. Панченко О.А. Информационная безопасность ребенка: монография / О.А. Панченко. – К.: КВИЦ, 2016. – 380с.
12. Панченко О.А. Психологические аспекты турбулентности информационной среды / О.А. Панченко // Причерноморські психологічні студії. – 2017. – Вип.1. – С. 3-7.

13. Панченко О.А. Турбулентність мислення в структурі інформаційно-психологічної безпеки особистості / О.А. Панченко // Психологія і особистість. – 2019. – № 1(15). – С. 35-53.
14. Панченко О.А. Турбулентность в информационной безопасности личности / О.А. Панченко // Клінічна інформатика і телемедицина. – 2017. – Т. 12. – Вип. 13. – С. 124-129.
15. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А.В. Хуторской. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – С. 27-28, 62, 162-163.
16. Эдвард де Боно. Латеральное мышление / Эдвард де Боно. – М: Попурри, 2005. – С. 81-84.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bljasova I.Ju. Sociokul'turnaja sreda kak faktor socializacii lichnosti / I.Ju. Bljasova // Problemy sovremennogo pedagogicheskogo obrazovanija. – Jalta, 2017. – № 54. – Т. 5. – С. 61-68.
2. Bogatyreva A.A. Problemy kibersocializacii sovremennoj molodezhi [Jelektronnyj resurs] / A.A. Bogatyreva // Sovremennye problemy nauki i obrazovanija. – 2015. – № 2-2. – Rezhim dostupa: <http://science-education.ru/article/view?id=22440>.
3. Budanov V.G. Metamorfozy social'noj real'nosti jepohi peremen: ontologii i tehnologii // Tvorcheskie poiski uchenyh Izrailja i mira segodnja. Sbornik statej. Mezhdunarodnyj centr nauchnyh issledovanij i praktiki tvorchestva. – Izrail': Ashkelon, 2013. – S. 68-74.
4. Voronina G.G. Osobennosti socializacii social'no-jekonomicheskoy lichnosti v uslovijah jekonomicheskogo krizisa / G.G. Voronina // Dukhovnist osobystosti: metodologija, teoriia i praktika. – 2013. – № 2(55). – С. 21-31.
5. Golubeva N.A. Informacionnaja socializacija: psihologicheskie uslovija i faktory [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.dslib.net/psixologia-razvitja/informacionnaja-socializacija-psihologicheskie-uslovija-i-faktory.html>.
6. Kokorina E.G. Socializacija lichnosti v uslovijah transformacii sociokul'turnogo prostranstva / E.G. Kokorina // Kul'tura narodov Prichernomor'ja. – Simferopol', 2014. – № 278. – Т. 2. – С. 137-140.
7. Marokova N.V. Aktual'nye problemy kibersocializacii molodezhi / N.V. Marokova – [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://gisap.eu/ru/node/4270>.
8. Moliako V.O. Psykholohiia tvorčnosti – nova paradyhma doslidzhennia konstruktyvnoi diialnosti liudyny / V.O. Moliako // Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. – 2004. – № 8. – С. 1-5.
9. Moskalenko V.V. Sotsializatsiia osobystosti: monografija / V.V. Moskalenko. – K.: Feniks, 2013. – 540 s.
10. Mudrik A.V. Socializacija cheloveka: ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij / A.V. Mudrik. – 3-e izd., ispr. i dop. – M.: Izd-vo Moskovskogo psihologo-social'nogo instituta, 2011. – С. 60-62.
11. Panchenko O.A. Informacionnaja bezopasnost' rebenka: monografija / O.A. Panchenko. – K.: KVIC, 2016. – 380s.
12. Panchenko O.A. Psihologicheskie aspekty turbulentnosti informacionnoj sredy / O.A. Panchenko // Prichinomors'ki psihologichni studii. – 2017. – Vip.1. – С. 3-7.
13. Panchenko O.A. Turbulentnist myslennia v strukturi informatsiino-psykholohichnoi bezpeky osobystosti / O.A. Panchenko // Psykholohiia i osobystist. – 2019. – № 1(15). – С. 35-53.
14. Panchenko O.A. Turbulentnost' v informacionnoj bezopasnosti lichnosti / O.A. Panchenko // Klinichna informatika i telemedicina. – 2017. – Т. 12. – Vip. 13. – С. 124-129.
15. Hutorskoj A.V. Didakticheskaja jevristika. Teorija i tehnologija kreativnogo obuchenija / A.V. Hutorskoj. – M.: Izd-vo MGU, 2003. – С. 27-28, 62, 162-163.
16. Jedvard de Bono. Lateral'noe myshlenie / Jedvard de Bono. – M: Popurri, 2005. – С. 81-84.

Panchenko, O.A. Socialization of the individual in the conditions of information turbulence. The article deals with socialization of the individual in the conditions of information turbulence caused by the destructive natural, social and political factors. Dynamic changes, complex and ambiguous information environment as results of turbulent phenomena bring about risk factors in the form of a distorted hierarchy of values (the values become unclear), which complicate individuals' adaptation to social and economic changes. Under such circumstances, the person is under permanent pressure and must adjust his/her life to rapid changes in order to avoid being a victim of socialization. The impact of the individual, as a factor of socialization, is mediated by creative activity, which is realized through a socio-cultural factor that has the potential of the educational space (information and heuristic education) and the potential for self-development and self-realization. Turbulence, as an adequate response of the individual, plays a constructive role in the form of "turbulent thinking", which creates the conditions for effective socialization. This turbulent thinking is based on the informal heuristic approach to the situation analysis and decision-making (experience, intuition, agility, ingenuity, etc.) and promotes individuals' acquisition of adaptive abilities for socialization in conditions of information-psychological turbulence. Turbulent thinking is formed in a special social and cultural environment, which harmoniously combines the potentials of the new educational space and individuals' self-development and self-actualization. Socialization of the individual in the conditions of information and psychological turbulence requires the unification of informational and heuristic education, which is the key to effective functioning of the human information society.

Key words: information turbulence, information socialization, socio-cultural environment, media literacy, heuristics, turbulent thinking.

Відомості про автора

Панченко Олег Анатолійович, Заслужений лікар України, доктор медичних наук, професор ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом», академік Європейської академії природних наук (Ганновер, Німеччина), директор ДЗ «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України», президент Громадської організації «Всеукраїнська професійна психіатрична ліга», м. Київ, Україною

Panchenko, Oleg A., Honored Doctor of Ukraine, MD, Prof., Interregional Academy of Personnel Management, Academician (European Academy of Natural Sciences, Hannover, Germany), Director, Medical Rehabilitation and Diagnostic Center of the Ministry of Health of Ukraine, President, All-Ukrainian Professional Psychiatric League, Kyiv, Ukraine.

E-mail: oap@ukr.net